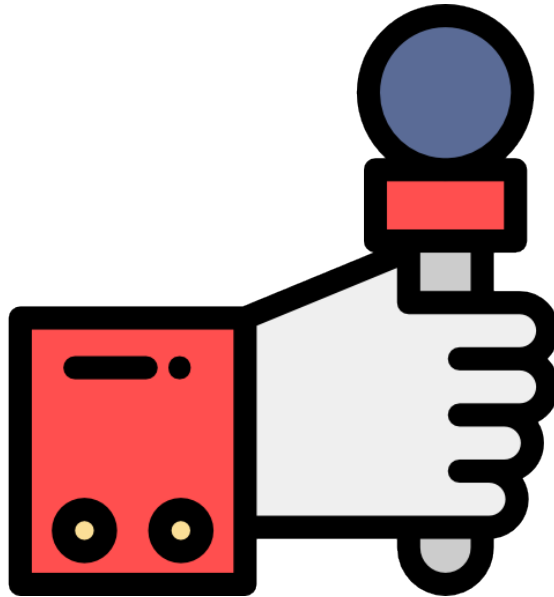

November 2018

GLOBALISERINGEN FRA HESTENS EGEN MUND

Hvad danskerne synes om globaliseringen, og hvad udlændinge synes om at arbejde i Danmark

Notat udarbejdet af
Seniorøkonom Jens Hjarsbech, Axcelfuture
Cheføkonom Frank Øland, Landbrug & Fødevarer

AXCELFUTURE

HOVEDKONKLUSIONER

- Hvad siger danskerne om globalisering og udenlandsk arbejdskraft? Det er vi blevet klogere på med et par repræsentative undersøgelser gennemført af Norstat for Landbrug & Fødevarer og Axcelfuture i forbindelse med Axcelfutures globaliseringsprojekt.
- Danskerne er generelt i tvivl om globaliseringens økonomiske gevinster for det danske samfund. Fire ud af ti danskere mener, at globaliseringen har været til gavn for dansk økonomi, og det er især de unge, der mener, at globalisering er godt for dansk økonomi. Der er meget få, der mener, at globaliseringen har været negativt for dansk økonomi eller deres omgangskreds. Men mere end halvdelen mener ikke, at det har haft en effekt, eller ved det ikke.
- Danskerne har en mere klar holdning til international handel end til globaliseringen. Der er bred opbakning til international handel, som af de fleste vurderes at skabe nye jobs i Danmark.
- Danskerne ser mest gevinsterne ved international handel komme fra eksporten, mens importens gavnlige effekter på forbrugerne og danske virksomheder er noget mindre synlige for mange.
- Mange mener, at det er vigtigt at undgå, at danske virksomheder flytter produktion til udlandet.
- Der er samtidig en betydelig skepsis over for gevinsterne fra udenlandsk arbejdskraft. Mens mange mener, det er godt for dansk økonomi, at højtuddannede udlændinge kommer til Danmark for at arbejde, er der mange, der er uenige i, at det er godt, når der kommer lavtuddannet arbejdskraft til Danmark.
- Spørger vi udlændinge om de gode aspekter af at bo og arbejde i Danmark, fremhæver de det velfungerende samfund, de flade strukturer på arbejdspladsen og i samfundet, god "work/life-balance" og fleksibiliteten på arbejdspladserne. Det lærer vi gennem interviews af udlændinge, der arbejder i Danmark.
- Omvendt fremhæves de reserverede danskere, det svære sprog og den negative politiske stemning over for udlændinge som negative aspekter af at bo og arbejde i Danmark.

DANSKERNE ER I TVIVL OM GEVINSTERNE VED GLOBALISERINGEN

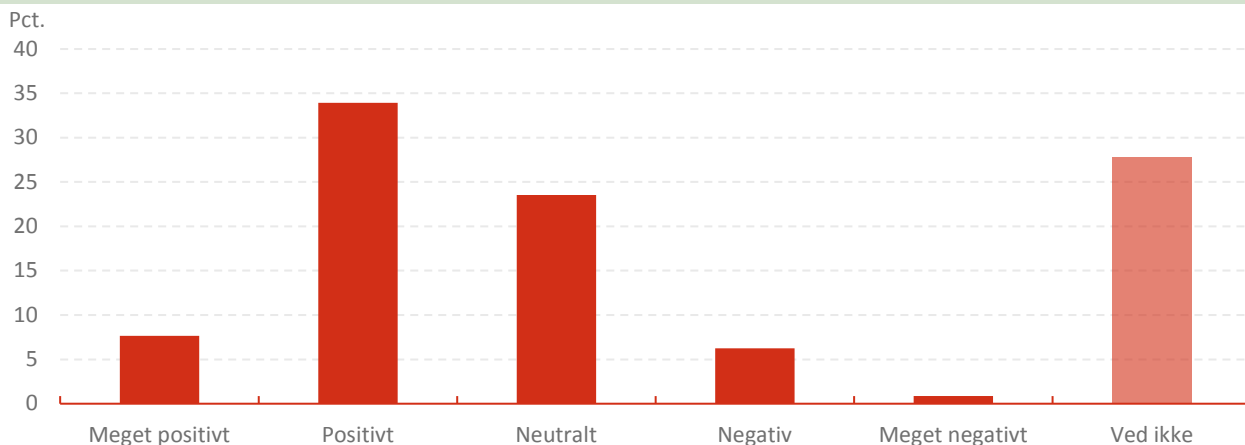
Mange danskere er i tvivl om globaliseringens økonomiske effekter. Fire ud af ti danskere mener, at globaliseringen har været til gavn for dansk økonomi. Omvendt mener 24 pct. at den ikke har haft en effekt, og 28 pct. har svaret "ved ikke", jf. figur 1. Det peger altså på, at globaliseringens gevinster, som Axcelfuture dokumenterer i rapporten "Sådan sikrer vi fortsatte gevinster af international handel", er uklare for flertallet af danskerne.

Det er især de unge, der mener, at globalisering er godt for dansk økonomi. Personer med lav indkomst og/eller kort uddannelse ser generelt mindre positivt på globaliseringens påvirkning af

dansk økonomi.

Kun 7 pct. af befolkningen mener, at globaliseringen har haft en negativ eller meget negativ indvirkning på dansk økonomi. Så selvom mange tvivler på, om der er en positiv effekt, er det relativt få, der oplever globaliseringen negativt.

FIGUR 1: HVORDAN ER DANSK ØKONOMI EFTER DIN MENING BLEVET PÅVIRKET AF GLOBALISERINGEN?

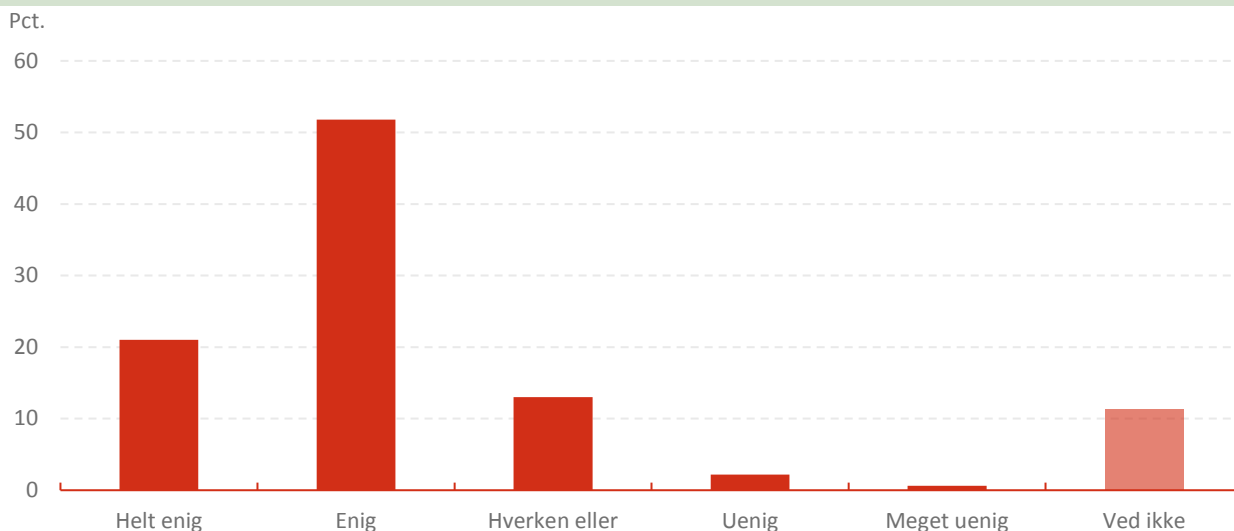
Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer, (2018) N = 1.013.

Selvom globaliseringens gevinster er uklare for mange, mener langt de fleste danskere, at international handel har haft en positiv betydning for Danmark, jf. herunder. Det peger altså på, at danskerne forbinder globaliseringen med mere end international handel. Det kan fx være vandringer af international arbejdskraft og store omvæltninger gennem hastig teknologisk udvikling, hvor de positive effekter er mindre klare.

DANSKERNE SER GEVINSTER VED INTERNATIONAL HANDEL

Næsten tre fjerdedele er enige eller helt enige i, at international handel har haft en positiv betydning for Danmark som helhed, mens det kun er 2,8 pct., der er uenige, jf. figur 2. Det er især mænd, personer i hovedstaden, personer med høj indkomst og personer med lang videregående uddannelse, der er "meget enige" i, at international handel har haft en positiv betydning. Uanset bosted, indkomst, region og køn er det meget få procent, der er uenige i, at international handel har haft en positiv betydning for Danmark. Syv ud af ti danskere mener i øvrigt, at øget international handel skaber flere jobs i Danmark.

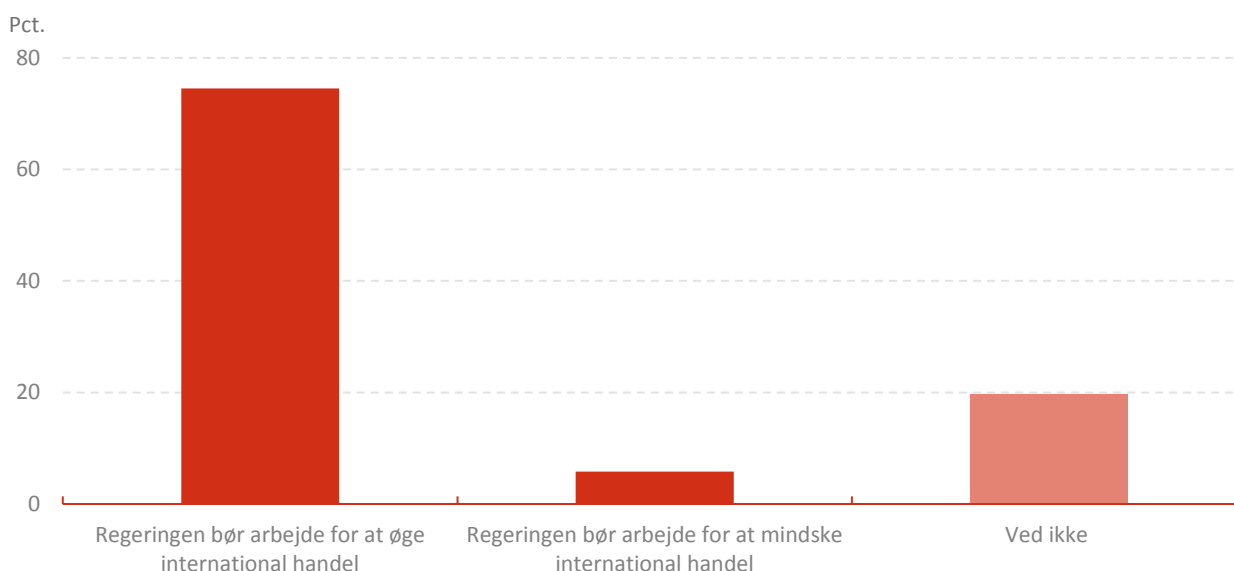
FIGUR 2: HAR INTERNATIONAL HANDEL HAFT EN POSITIV BETYDNING FOR DANMARK SOM HELHED?

Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer og Axelfuture, (2018) N = 1.005.

Danskernes positive syn på international handel giver sig også udtryk i, at de fleste danskere mener, at regeringen bør arbejde for at øge international handel. Tre fjerdedele af danskerne mener, at udsagnet "Regeringen bør arbejde for at øge international handel. Globaliseringen kommer generelt danskerne til gode" ligger mest i tråd med deres egen overbevisning, jf. figur 3. Kun 6 pct. er mest enige i udsagnet "Regeringen bør arbejde for at mindske international handel. Selv i det tilfælde, at globalisering er godt for økonomien overordnet set, skader det stadig den almene borger". Knap hver femte "ved ikke".

FIGUR 3: BØR REGERINGEN ARBEJDE FOR AT ØGE/MINDSKE INTERNATIONAL HANDEL?

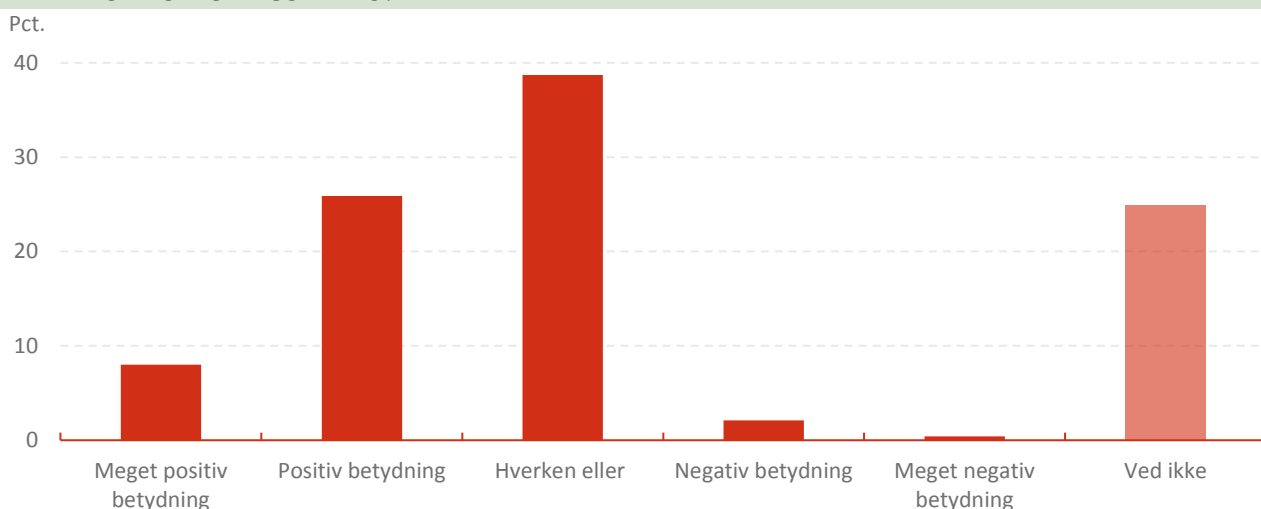
Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer og Axelfuture, (2018) N = 1.005.

Danskerne ser også den internationale handel som positiv for deres omgangskreds. Hver tredje

mener, at international handel har haft en positiv eller meget positiv betydning for den nærmeste omgangskreds, jf. figur 4. Blandt personer med lang videregående uddannelse er det hver anden, mens det kun er godt hver femte blandt personer med folkeskole/grundskole som højeste uddannelse. Det er kun 2,5 pct. af danskerne, der mener, at international handel har haft en negativ eller meget negativ betydning for den nærmeste omgangskreds.

Men næsten 40 pct. mener, at international handel hverken har haft en positiv eller negativ effekt på den nærmeste omgangskreds. Igen tyder det på, at de konkrete gevinster er uklare for mange, mens handlen vurderes som positiv for landets økonomi som helhed.

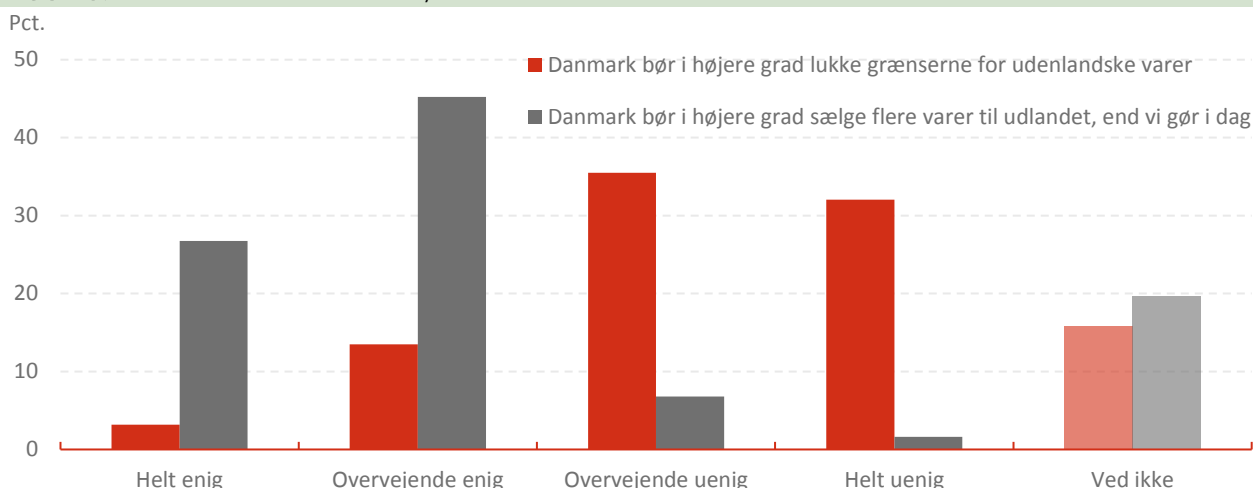
FIGUR 4: HAR INTERNATIONAL HANDEL HAFT EN POSITIV ELLER NEGATIV BETYDNING FOR DIN NÆRMESTE OMGANGSKREDS?

Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer og Axelfuture, (2018) N = 1.005.

Opbakningen til importen er mindre

Mere end syv ud af ti danskere er helt eller overvejende enige i, at vi bør sælge endnu flere varer til udlandet, end vi gør i dag, jf. figur 5. Mindre end hver tiende er uenige i dette udsagn. Omvendt mener hver sjette dansker, at Danmark i højere grad bør lukke af for udenlandske varer. Dette synspunkt er især fremherskende hos kvinderne, hvor mere end hver femte mener, at vi skal gøre det sværere for udenlandske varer, at komme til Danmark. Danskerne ser altså mest gevinsterne ved international handel komme fra eksporten, mens importens gavnlige effekter på forbrugerne og danske virksomheder er noget mindre synlige for mange.

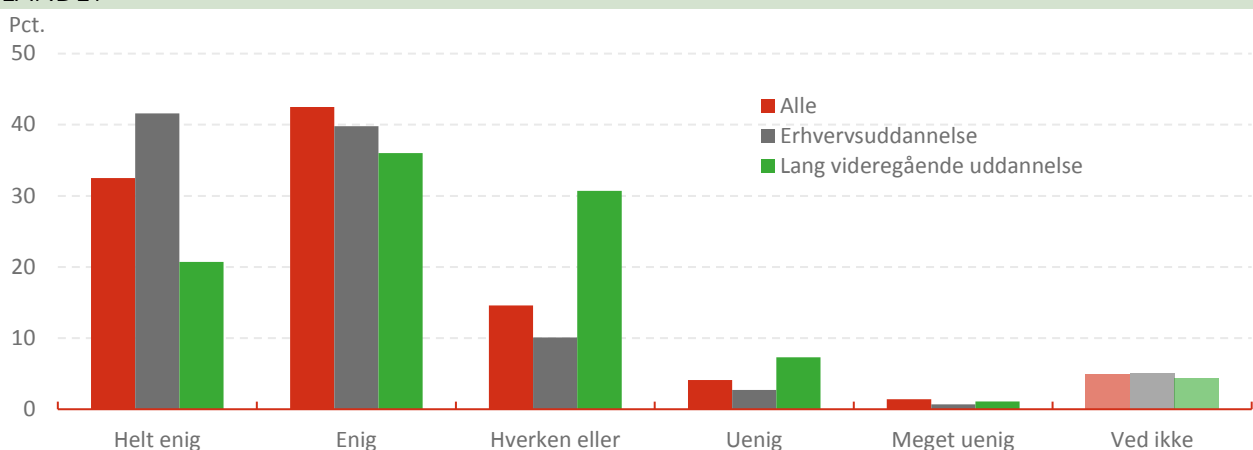
FIGUR 5: BØR VI SÆLGE MERE TIL/KØBE MERE FRA UDLANDET?

Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer, (2018) N = 1.013.

Udflytning af arbejdspladser

En del af globaliseringen er også, at virksomheder placerer produktion de steder i verden, der skaber mest værdi for virksomheden. Udflytning af produktion kan have negative konsekvenser for især lavtuddannede, mens det dog også kan gøre virksomheden mere produktiv og levedygtig, jf. Axelfutures rapport "Sådan sikrer vi fortsatte gevinster af international handel".

Denne del af globaliseringen er der dog noget mindre opbakning til, da tre ud af fire danskere mener, at det er vigtigt at undgå, at danske virksomheder flytter produktion ud af landet, jf. figur 6. Blandt personer med erhvervsuddannelse og kort videregående uddannelse er det mere end fire ud af fem. Personer med lang videregående uddannelse er omvendt mindre bekymrede for udflytning af arbejdspladser.

FIGUR 6: ER DET VIGTIGT AT UNDGÅ, AT DANSKE VIRKSOMHEDER FLYTTER PRODUKTION UD AF LANDET

Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer og Axelfuture, (2018) N = 1.005.

DANSKERNE SER MINDRE POSITIVT PÅ UDENLANDSK ARBEJDSKRAFT?

Mens danskerne er positive over for international handel, er de delt i spørgsmålet om, hvorvidt udenlandsk arbejdskraft bidrager til velfærdssystemet.

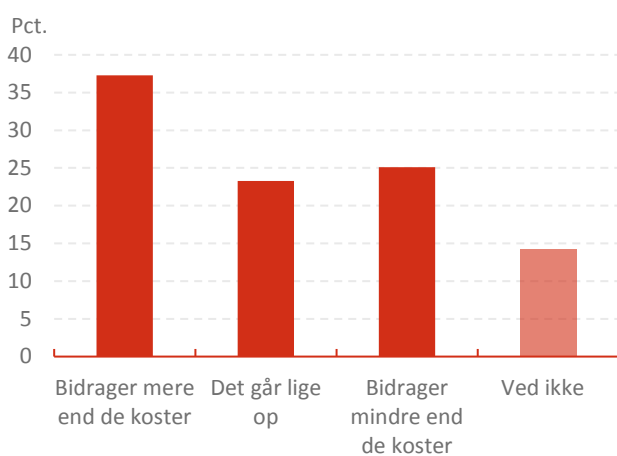
"Personer, som kommer til Danmark for at arbejde, betaler skat. De bruger også sundhedssystemet og velfærdsydelse. Samlet set, tror du at folk, der kommer hertil for at arbejde, bidrager mere eller mindre end de koster?" Adspurgt om dette svarer 37 pct. at "de bidrager mere end de koster", 23 pct. at det går lige op og 25 pct. at "de bidrager mindre end de koster", jf. figur 7.

Det er især de 40 til 60-årige, der mener, at personer, som kommer til Danmark for at arbejde, bidrager mindre end de koster. I Region Hovedstaden og blandt personer med lang videregående uddannelse er der færre, der mener, at udlændinge, der kommer til Danmark for at arbejde, bidrager mindre end de koster.

Mange danskere mener, at udenlandsk arbejdskraft bidrager til at skabe jobs, men der er også en betydelig gruppe, der mener, at de tager jobs fra danskerne. Lidt mere end hver tredje vurderer, at folk, som kommer til Danmark for at arbejde, generelt bidrager til at skabe jobs, jf. figur 7. Omvendt er der 18 pct., der mener, at de tager jobs fra danskerne. 36 pct. mener, at de hverken skaber eller tager jobs. Det er især personer med lang videregående uddannelse og personer med høj indkomst, der mener, at udenlandsk arbejdskraft bidrager til at skabe jobs.

FIGUR 7: BIDRAGER ERHVERVSINDVANDRERNE POSITIVT?

Samlet set, tror du at folk, der kommer hertil for at arbejde, bidrager mere eller mindre end de koster?

Vurderer du, at folk, som kommer til Danmark for at arbejde, generelt tager jobs fra danskere eller generelt bidrager til at skabe jobs?

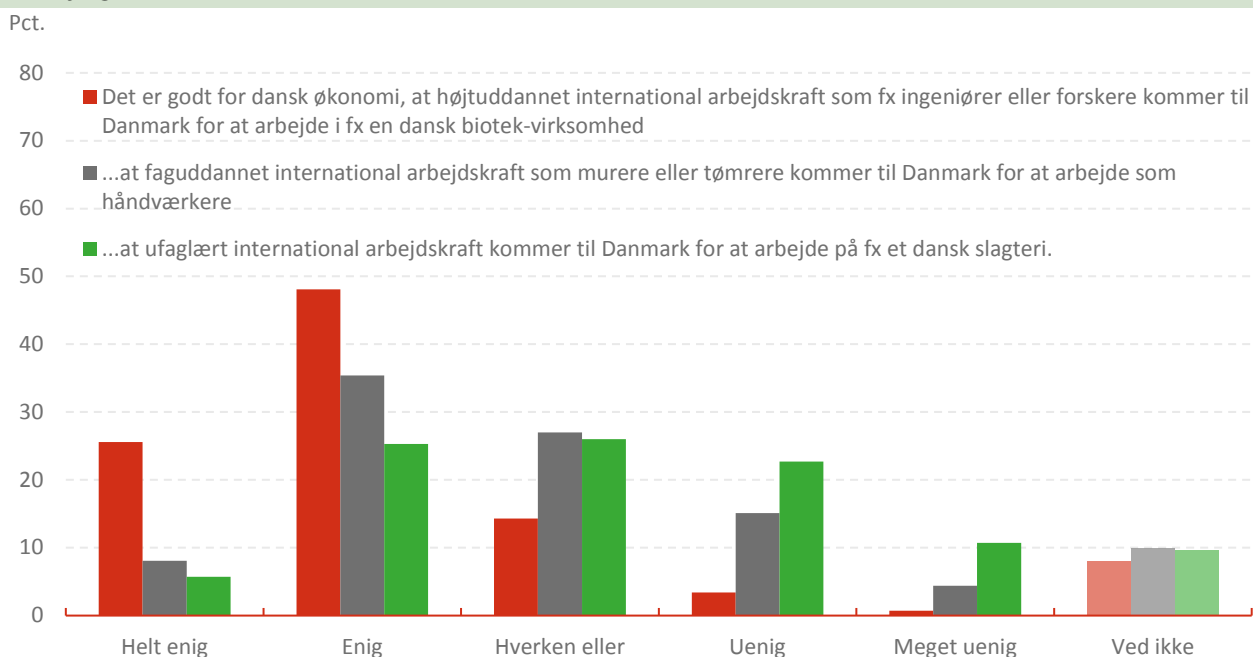
Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer og Axelfuture, (2018) N = 1.005.

De fleste danskere mener ikke, at vi skal undgå udenlandsk arbejdskraft. Kun lidt mere end hver tiende dansker mener, at det er vigtigt at undgå, at der kommer international arbejdskraft til Danmark. Mere end 60 pct. er uenige i det udsagn. Blandt personer med lang videregående uddannelse er det over 80 pct.

Danskerne er væsentligt mere positive overfor højtuddannet udenlandsk arbejdskraft end faguddannet og ufaglært udenlandsk arbejdskraft, jf. figur 8. Næsten tre ud af fire mener, at det er godt for dansk økonomi, at højtuddannet international arbejdskraft som fx ingeniører eller forskere kommer til Danmark for at arbejde. Men det er kun 44 pct., der mener det samme om faglært arbejdskraft, som murere og tømrere, og 31 pct. om ufaglært arbejdskraft.

Mens det er en lille gruppe (4 pct.), der er uenig eller meget uenig i, at højtuddannet international arbejdskraft er godt for dansk økonomi, så er det næsten hver femte for faglært international arbejdskraft og hver tredje, der er uenig i, at ufaglært international arbejdskraft er godt for dansk økonomi.

FIGUR 8: DANSKERNES HOLDNING TIL (U)FAGLÆRT OG HØJTUDDANNET INTERNATIONAL ARBEJDSKRAFT

Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer og Axelfuture, (2018) N = 1.005.

ÅRSAGER TIL DANSKERNES POSITIVE SYN PÅ GLOBALISERINGEN

Selvom globaliseringens gevinster er uklare for mange danskere, er der dog meget få, der mener, at globaliseringen er en dårlig ting for dansk økonomi, og langt de fleste ser international handel som noget positivt. Der kan være flere årsager hertil:

Flad løn- og indkomststruktur: Modstand mod globalisering kobles ofte sammen med, at nogle grupper vinder stort på globaliseringen, mens andre bliver efterladt tilbage. Dette har sandsynligvis været en afgørende faktor i fx valget af Donald Trump og Brexit. Danmark er et af verdens mest lige lande, og det kan være en af forklaringerne på det positive syn. En årsag hertil er naturligvis omfordelingerne via skatterne og overførslerne (SU, folkepension, dagpenge og kontanthjælp mv.), men også den flade lønstruktur før skat, der er i Danmark. Dertil kommer, at Danmark er et relativt velstående land, som kombineret med relativ stor lighed giver en høj levestandard for størstedelen af befolkningen.

Det danske system for overenskomstforhandlinger: Overenskomstsyste­met sikrer en relativt ensartet lønudvikling på tværs af arbejdspladser, brancher og sektorer. Det er med til at sikre, at der i mindre grad er områder på arbejdsmarkedet, hvor lønudviklingen i stort omfang afviger fra andre dele af økonomien – i hvert fald de dele, der er overenskomstdækkede. Og dermed altså med til at sikre den relativt flade lønstruktur. Samtidig er det konstruktive samarbejde mellem arbejdsmarkedets parter en klar gevinst for Danmark, og historisk har det været med til at sikre fornuftige løsninger på komplekse udfordringer.

Fleksibelt arbejdsmarked: Det danske arbejdsmarked er kendetegnet ved, at det er relativt nemt at hyre og fyre medarbejdere, kombineret med et sikkerhedsnet og muligheden for at om- og efteruddanne sig. Det betyder, at mister man sit job som følge af fx importkonkurrence eller at arbejdsopgaverne er flyttet til udlandet, er chancerne for relativt hurtigt at finde nyt arbejde – evt. i en anden branche – rimeligt gode. Og det betyder også, at der ofte er gode muligheder for at finde nyt job, hvis udsigterne i det nuværende job forværres. Denne fleksibilitet viser sig bl.a. ved, at jobomsætningen i Danmark, dvs. hvor mange gange en person startede nyt job, var på hele 819.500 i 2017.

Arbejdsmarkedspensioner: Den store udbredelse af arbejdsmarkedspensioner betyder, at de fleste danskere får andel af velstandsstigningerne som følge af globaliseringen gennem ejerskab af både danske og udenlandske aktier i deres pensionsopsparing.

Afhængigheden af handel: Rigtig mange danske virksomheder er afhængig af handel med udlandet. Enten gennem direkte im- og eksport af produkter eller gennem salg af produkter til danske eksporterende virksomheder. Det betyder sandsynligvis, at mange ansatte på disse virksomheder er klar over, at virksomhedens succes skabes gennem international handel.

HVAD SIGER UDLÆNDINGENE I DANMARK?

Hvad siger den udenlandske arbejdskraft om at komme til Danmark for at arbejde? Gennem interviews med expats er vi blevet klogere på, hvad expats i danske virksomheder ser som fordelene ved at bo og arbejde i Danmark. I vores interviews er vi også blevet klogere på, hvad disse expats mener kan gøre adkomsten til Danmark, og det at bo og arbejde i Danmark, bedre.

Oplevelsen med at komme til Danmark

Vores interviews viser, at cpr-systemet og de digitale systemer som NemID, digital opskrivning til daginstitutioner mv. gør det relativt nemt at flytte til Danmark, da systemerne "snakker sammen". Dog oplever nogle også, at dette kan være en hindring, da de skal have et cpr-nummer for at åbne en bankkonto, men ikke kan få dette uden en fast adresse i Danmark.

Vores interviews bærer præg af, at de interviewede expats er bosat i Hovedstadsområdet, for mange peger på besvær med at finde en bolig som en udfordring.

"The most difficult part was renting an apartment; other things were easy to arrange. It is good that you can arrange many things (e.g. place at the childcare) online" – Anna fra Polen

"My biggest problem when I moved to Copenhagen was finding a place to live. All the other practicalities were easy to solve once I got the right information on where to go and how to do it (for example, where to go to get a NemID)". "Once you have your CPR number, you can easily open a bank account, get a phone number, find your own doctor and so on. Nevertheless, it was a little cumbersome to figure out which steps had to be taken to ensure that all the practicalities were solved. For example, understanding the SKAT reporting process was not easy, my colleagues helped with that." – Licia fra Italien

De fleste giver udtryk for, at det er relativt nemt at flytte til Danmark. Ikke desto mindre er et gennemgående ønske, at det gøres nemmere at finde en bolig, og at det gøres mere tydeligt, hvilke tiltag ift. myndighederne, man skal huske – gerne på engelsk.

"Provide more practical information in regard to daily life in Denmark, e.g. renting apartment, shopping, kindergarten, that can be easily reached and understood before moving to Denmark" – 37-årig mand fra Kina.

At arbejde i Danmark

Når det kommer til at arbejde i Danmark, hører vi i vores interviews næsten enstemmigt, at noget af det bedste er den danske "work/life-balance" og fleksibiliteten på arbejdspladserne. Der er tid til både arbejde og familie, og det er muligt at gå tidligt, hvis børnene skal hentes, uden at det giver problemer eller løftede øjenbryn.

"The country as a whole seems to have found a civilised way to maximise its people resources with an approach to work that allows families to have both adults in full-time work. Culturally, the way the

consequences of that are accepted and worked around in the workplace is attractive, impressive – and powerful.” – Keith fra Storbritannien.

Også den uformelle tone, flade strukturer og direkte kommunikationsform er noget, flere lægger vægt på som noget positivt ved at arbejde i Danmark.

“Lack of hierarchy, lack of predefined gender roles, equality, transparency” – Ruxandra fra Rumænien

“Straight-forward way of communication in the workspace” – 37-årig mand fra Kina

Omvendt er sprogbarrieren naturligt et ømt punkt for mange. Det er svært at lære dansk, og selvom danskerne er gode til engelsk, kan samtalen godt foregå på dansk, selvom der er en expat til stede. Et ofte nævnt forslag til at forbedre arbejdslivet i Danmark for udlændinge er derfor også, at sprogundervisningen for udlændinge i beskæftigelse gøres gratis igen.

Et andet gennemgående kritikpunkt er de høje skatter.

“High taxes compared to the service received e.g. in healthcare” – Martina fra Italien

Kolleger og chefer

Når de interviewede expats beskriver deres danske kolleger, er der flere egenskaber, der går igen. De danske kolleger er generelt venlige, direkte i deres kommunikation, og mindre konkurrenceprægede end kolleger i andre lande. Der er fokus på holdet og mindre på hierarkier og ens egen præstation og karriere – ingen skarpe albuer.

“The main thing I notice is the emphasis on collective and equal decision making. Everyone has a voice, is expected to use it and expects to be heard. That is positive” – Keith fra Storbritannien.

“The openness, support and willing to work together as a team is what inspires me in my daily routines” – Patricia fra Spanien

Beskrivelserne af de danske kolleger går igen i beskrivelserne af de danske chefer. Holdet har betydning – ikke hierarkiet – og der lyttes til input fra alle.

“Seek more input from the team, more transparent, more approachable, less demanding, higher level managers are less involved in the details of projects” – 40-årig kvinde fra USA

“Usually Danish managers are informal and they are open to hear opinions from anyone” – Giovanni fra Italien

At bo i Danmark

Når expats beskriver livet i Danmark og blandt danskere, bliver det velfungerende samfund fremhævet. Offentlig transport og muligheden for at cykle i et rent miljø er blandt det, der fremhæves som en del af det gode liv i Danmark.

“Convenience, transport is easy, everything is short distance, the green areas” – Jose fra Honduras

Omvendt beskrives danskere som venlige men reservede. Det er svært at få danske venner – især når sproget halter. Den negative politiske stemning over for udlændinge fremhæves som en af de mest negative sider.

“Friendly and helpful, but also more closed to new friends” – Martina fra Italien

"Danes are less friendly and are more likely to keep to themselves. They also keep friends for life and are less likely to bring new friends into their friend group." – 29-årig kvinde fra USA

"Danes value Denmark, being Danish, sharing a history and traditions which is extremely positive. As with many other places, some fears of losing that are translating into an intolerance of others that is deeply unattractive. The recent Danish legislation on the Burqa ban seems to me an effort to protect being "Danish" by defining some others – citizens living, working and contributing here - as "not Danish". It is a dangerous road and I hope Denmark finds a better way to manage the journey than the UK has." – Keith fra Storbritannien

For at gøre det endnu bedre at bo i Danmark som expat bliver det af mange foreslået, at flere informationer er tilgængelig på engelsk – både fra myndigheder og private.

"Make English more widespread in private- and public-sector paperwork, self-services, websites." – 29-årig mand fra Rusland.